**С Т А Н О В И Щ Е**

**от доц. д-р Екатерина Салкова,**
**определена със Заповед № РД-09-28/25.02.2022 г. на директора на Института за държавата и правото при Българската академия на науките за член на научното жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“**
**на**

**Мартин Рачков Баев –** докторант по докторска програма „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право, научна област „Социални, стопански и правни науки“, на тема:

**„НАРУШЕНИЯ НА ПРОЦЕСУАЛНИТЕ ПРАВИЛА В ДОСЪДЕБНАТА ФАЗА НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС”**

1. **Биографични данни за докторанта**

Мартин Рачков Баев е завършил висше юридическо образование във Варненския свободен университет през 2013 г. В началото на кариерата си работи като разследващ полицай (в периода от 6.12.2008 г. до 4.10.2015 г.), а след придобиването на юридическа правоспособност през 2014 г. и спечелен конкурс за младши съдия, в периода 5.10.2015 – 5.7.2016 г. се обучава за младши съдия в Националния институт на правосъдието. От 6.7.2016 г. е младши съдия в Окръжен съд Бургас, а от 7.7.2018 г. до настоящия момент – съдия в Районен съд Бургас.

Впечатляващи са както броя, така и тематиката на семинарите и курсовете за допълнителна квалификация и специализация, в които участва: „Защита на потребителите. Колективни искове по ГПК. Неравноправни клаузи в договорите“, „Актуални проблеми на изпълнителния процес“, „Противоречива практика при прилагането на ЗАНН“, „Ефективно разследване на наказателни дела в съответствие със стандартите на ЕСПЧ. Доказателства и доказателствени средства“, „Свобода на изразяването на мнение съгл. чл.10 от Конвенцията за зашита правата на човека и основните свободи“, „Някои наказателноправни проблеми, установени в практиката на ЕСПЧ по дела срещу България“, „Някои аспекти на исковете по чл. 2 и чл. 26 от ЗОДОВ“, „Независимост на съдията в професионален и социален контекст“, „Международноправно сътрудничество по наказателни дела“, „Престъпления извършвани чрез използване на информационни и компютърни технологии. Киберпрестъпления. Измами с банкови карти. Виртуални валути.“, Изследване на алкохол и наркотични вещества при водачи на МПС: експертизи, проблеми и практика“, „Анализ на причините за възобновяване на наказателните дела на основание чл. 425, ал. 1, т. 5 от НПК на съдилищата от Бургаски апелативен район за периода от 2017-2018г.“, „Правомощия на въззивната инстанция в контекста на проверка дейността на първоинстанционния съд в разпоредително заседание“, “Online training course for first-line practitioners on identification and equal treatments of offenders with psychosocial and intellectual disabilities“, „Прилагане на Европейската заповед за разследване. Годност на доказателствата“, “ Regional digital evidence webinar“. Тези участия са показателни за характерната за дисертанта

любознателност, която в качеството си на негов научен ръководител забелязах и по време на обучението му в докторантура.

**2. Данни за докторантурата**

Мартин Баев е зачислен за докторант в задочна форма на обучение със Заповед № РД-09-113 от 29.12.2017 г., считано от 1.1.2018 г., по докторска програма „Наказателен процес“, с научен ръководител проф. д.ю.н. Никола Манев, след смъртта на когото съм определена за научен ръководител на докторанта. Първоначално е определена тема на дисертационния му труд „Съществени нарушения на процесуалните правила“, но предвид твърде широкия обхват на темата, впоследствие тя е променена в „Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“. В срока на докторантурата са изпълнени задачите по индивидуалния учебен план и са публикувани две статии и три доклада по темата на дисертацията. В периода на докторантурата (в съответствие с § 24 от пзр на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г.), със Заповед № РД-09-27/25.02.2022 г. на директора на ИДП Мартин Баев е отчислен с право на защита, считано от 23.02.2022 г., когато е прието решението на Научния съвет. От приложените документи се установява ***съответствие на дисертанта с минималните национални изисквания*** – представен е дисертационен труд и списък с пет публикации по темата на дисертацията, една от които е под печат, а другите са публикувани в издания, включени в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране – в списания „Правна мисъл“ и „Общество и право“ и в сборници с доклади от научни конференции, организирани от Университета за национално и световно стопанство и от Института за държавата и правото при Българската академия на науките.

**3. Обща характеристика на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в ***обем 303 страници*** *и съдържа* ***432 бележки под линия***. Библиографската справка включва ***134 източници*** (8 от тях публикувани в интернет), 5 от които са на латиница, а останалите на кирилица. Дисертационният труд съдържа заглавна страница; съдържание; списък на използваните съкращения; увод; три глави; заключение, библиография и декларация за оригиналност. Коректно след съдържанието е посочено публикуването на отделни части от дисертационния труд. Съдържанието на всяка от главите е структурирано чрез обособяването на отделни параграфи.

Извън съмнение е **актуалността** на темата на дисертационния труд. Това се отнася както за теоретичното изследване, така и за практическите измерения на темата за процесуалните нарушения в досъдебното производство. Темата е актуална, не само защото няма цялостно съвременно изследване на относимите към нея въпроси, но и поради важното практическо значение, което има. Тази **значимост** е отчетена както от Върховния касационен съд, който в Тълкувателно решение № 2 от 2002 г. дава редица насоки при преценката за характера на нарушенията в досъдебната фаза на наказателния процес, така и от законодателя, който след дълги години на колебания, през 2017 г. направи опит за дефиниране на понятието „отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила“ в досъдебната фаза на процеса. Отделен е въпросът доколко адекватно е дефинирането в чл. 249, ал. 4 НПК, но съмнението в тази насока повишава още повече полезността на научните изследвания на този правен институт, който е от съществено значение за качеството

и бързината на наказателното производство. Направеният комплексен анализ е от значение не само за развитието на научните изследвания, но и за законодателната дейност, съдебната практика и практиката на органите на досъдебното производство.

В **увода** накратко са очертани мотивите на докторанта да се насочи към изследване на въпросите, свързани с нарушенията на процесуалните правила. Обоснована е значимостта на темата и са посочени основните насоки при нейното разработване.

**Глава първа** на дисертационния труд е посветена на понятието за нарушение в наказателния процес. На първо място е разгледана същността на нарушението на процесуалните правила. Сам по себе си, този въпрос би могъл да бъде обект на самостоятелно дисертационно изследване, предвид множеството общотеоретични въпроси, които поставя. В резултат на проведеното изследване, дисертантът дава дефиниция за понятието „нарушение на процесуалните правила“, която се доближава до някои определения, предложени в руската доктрина. Само по себе си, предлагането на дефиниции е демонстриране на научна смелост, доколкото „всяка дефиниция е опасна“ и предполага много внимателно обмисляне. Въпреки възможността да бъдат отправени критики, особено ще се отнася до противообществеността (обществена опасност или обществена вредност) като елемент на дефиницията, трябва да се оцени положително даването на нов тласък на научната дискусия относно същността на нарушението на процесуалните правила. С практическо значение са направените разграничения на понятието за нарушения на процесуалните правила от сходни правни понятия – правонарушението, очевидната фактическа грешка, непълнотата на доказателствения материал и необосноваността. Същото се отнася и за предложените класификации на видовете нарушения (освен традиционните – съществени и несъществени, отстраними и неотстраними, са разгледани и други деления според субекта, който извършва нарушението, според фазата, на която е допуснато, според обекта на засягане), както и за анализа на правните последици от нарушенията. Глава първа завършва с исторически и сравнителноправен анализ, при който е разгледана уредбата на нарушенията на процесуалните правила в Руската федерация, Франция, Германия и Украйна.

**Глава втора** съдържа анализ на нарушенията на процесуалните правила, свързани с правата на обвиняемия в досъдебната фаза на наказателния процес. Тук проличава практическият опит на докторанта, както с оглед възприетия подход при структурирането на изследването, така и с оглед на отдадения приоритет на практическите въпроси пред теоретичните обобщения. Разглеждането на нарушенията поначало следва последователността, в която са посочени като отстраними съществени нарушения предвидените в чл. 249, ал. 4 НПК, но след тях е обърнато внимание и на други нарушения, които макар и да не са сред включените в чл. 249, ал. 4 НПК, могат в редица случаи съществено да засегнат процесуалните права на обвиняемия (правото да прави искания, бележки и възражения и да представя доказателства; правото да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси; правото да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; правото да се изказва последен и правото защитникът му да участва при извършване на действия по разследване и други процесуални действия с негово участие, както и правото да осъществява свободно връзка със защитника си, да се среща насаме с него, да получава съвети и друга правна помощ. Направените

анализи имат значение не само за правилното прилагане на закона, но и за усъвършенстване на законодателството, доколкото с приемането на разпоредбата на чл. 249, ал. 4 НПК не само че не се постигна яснота относно това кои са съществените нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на процеса, но и се внесе по-голяма неяснота – на пръв поглед изброяването изглежда изрично и изчерпателно, но внимателният анализ показва, че извън посочените нарушения има и други, които докторантът основателно определя като съществени и отстраними. С важно практическо значение са анализите на редица конкретни нарушения, които често се допускат на практика и изясняването на последиците от тях – например значението на протокола по чл. 219, ал. 2 НПК, когато в него не е посочено деянието; случаите, когато не са предявени всички материали при предявяването на разследването, в зависимост от причината за това и др.).

В **Глава трета** са подложени на анализ нарушенията, свързани с процесуалните права на пострадалия, ощетеното юридическо лице, защитника, повереника и особения представител в досъдебната фаза. Преди пристъпване към разглеждане на нарушенията, докторантът изяснява понятието „пострадал“, като проследява различните виждания в теорията, съдебната практика, международноправната уредба, актовете на Европейския съюз и отправя основателна критика към непрецизната формулировка на чл. 75, ал. 3 НПК. Отново при анализа на нарушенията се следва реда на посочването им в чл. 249, ал. 4, т. 2 НПК, след което се засягат и други типични за досъдебната фаза нарушения, свързани с правата на пострадалия или неговите наследници, и по-конкретно с правото на повереник. С приносно значение е добре аргументираната теза на докторанта, че не във всички случаи на нарушения, посочени в чл. 249, ал. 2, т. 2 НПК, следва да се приеме, че е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила, което трябва да бъде въздигнато от законодателя в основание за връщане на делото в досъдебната фаза на процеса. Изяснени са и отделни хипотези на възможни нарушения, както и последиците от тяхното допускане. В глава трета са разгледани и последиците от нарушения, които са свързани с процесуалните права на лицата, които защитават чужди права и законни интереси и които са изключени от обхвата на разпоредбата на чл. 249, ал. 4 НПК – защитник, повереник и особен представител. Трудно е да се сподели предположението на докторанта, че пропускът да се посочат правата на защитника в чл. 249, ал. 4 НПК се дължи на неволен пропуск, доколкото разликата с уредбата преди измененията в НПК с ДВ, бр. 63 от 2017 г. е много ясно видима. Не мога изцяло да споделя виждането, че в чл. 249, ал. 4 НПК следва по принцип да се включат правата на защитника и повереника, но смятам, че нарушаването на техните права (както и правата на особения представител на по-голямо основание, отколкото правата на повереника), в редица случаи пряко рефлектира върху правата на представлявания от тях субект – носител на правото на защита и дори и при тази законова уредба следва да се приеме, че са засегнати неговите права. Глава трета завършва с анализ на нарушенията, свързани с процесуалните права на ощетеното юридическо лице. Споделям изводите на докторанта, че е необходимо да се преодолее „неглижирането“ на ощетеното юридическо лице в досъдебната фаза на процеса, още повече че при основателните критики към дейността на органите на досъдебното производство, правните субекти, които защитават своите материални права и законни интереси могат да се окажат единственият „двигател“, за да се стигне до решаването на въпросите по съществото на делото.

В **заключението** са аргументирани основните изводи от проведеното изследване и са изведени предложенията за усъвършенстване на законодателството.

**4. Оценка на научните и научно-приложните приноси**

Представеният дисертационен труд показва ***задълбочени теоретични знания*** на дисертанта по научната специалност „Наказателен процес". Трудът разкрива ***способности за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните въпроси***. Задълбочено и коректно е анализирана значителна по обем научна литература, разгледана е относима съдебна практика, направен е исторически и сравнителноправен анализ на разглежданите въпроси. Стилът е ясен и четивен, подходът е аналитичен, а научната дискусия по отделни въпроси и критиката са акуратно представени. Дисертационният труд представлява първото съвременно цялостно изследване на нарушенията на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес. В автореферата коректно са отразени научните приноси. С приносен характер в дисертационния труд са и направените редица добре аргументирани предложения de lege ferenda, които заслужават вниманието на законодателя. В заключението коректно са посочени основните резултати от проведеното изследване, които имат характер на научни приноси. Споделям отправената критика към възприетия в чл. 249, ал. 4 НПК законодателен подход. Намирам за добре аргументирани редица от предложенията за усъвършенстване на законодателството, които прави докторантът (например предложенията за прецизиране на чл. 249, ал. 4 НПК в някои от насоките, предложени от докторанта; предложенията относно уредбата на правата на ощетеното юридическо лице; предложението за допълване на чл. 221 НПК и за отпадане на ал. 7 на чл. 234 НПК и др.). Разбира се, има и такива, които аз лично не споделям, но смятам, че са добра основа за дискусия, за да се открият най-добрите решения и смятам, че заслужава поощрение смелостта на докторанта да предложи и аргументира своята теза (например за въвеждането в закона на дефиниция за нарушение на процесуалните правила и за съществено нарушение на процесуалните правила – всяка дефиниция е опасна и остава рискът да създаде повече проблеми, отколкото да реши, а и намирам че ролята на теорията е именно в това – да определи съдържанието на понятията, излишно е това да се прави в закона, чиято роля е да осигури правна стабилност).

Дисертационният труд се характеризира с правилна употреба на термините, прецизност в изказа и четивен стил.

**5. Оценка на публикациите по дисертацията**

Докторантът има пет публикации по темата на дисертацията, една от които е под печат, но разглежданите в нея въпроси са представени на международен научен форум. Чрез публикациите и представените на конференциите доклади е осигурена възможност за запознаване на научната общност в България с основни тези от дисертационното изследване и апробиране на резултатите от него.

**6. Оценка на автореферата**

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа три части: (1) Обща характеристика на дисертационния труд; (2) Кратко изложение на дисертационния труд и (3) Публикации на докторанта по темата на дисертационния труд. В първата част е обоснована актуалността на изследването, посочени са предмета, задачите и методите на изследването, представени са научните приноси в дисертационния труд, обосновано е практическото значение на изследването, представена е общата информация относно обема и структурата на дисертацията. Авторефератът коректно

отразява съдържанието на дисертационния труд и публикациите по темата на дисертацията.

**7. Критични бележки, препоръки и въпроси**

Както към всеки труд, могат да бъдат отправени някои критични бележки и към този. Както съм имала повод да отбележа, понякога дисертантът включва под линия („между другото“) въпроси, които са „в центъра на темата“, важни са и тяхното задълбочено разглеждане в основния текст би повишило стойността на дисертационния труд. За някои от тезите мисля, че е добре да се допълни аргументацията, вкл. и въз основа на сравнителноправен преглед.

Направените бележки ни най-малко не разколебават извода за високата оценка на представения за защита дисертационен труд, напротив, намирам го за много полезен както за изследователите, така и за практикуващите юристи.

**8. Заключение**

***В заключение, смятам, че представеният дисертационен труд представлява цялостно и значимо научно изследване и отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България – показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по специалността „Наказателен процес”, разкрива способностите на кандидата за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните теми и съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Поради това убедено изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване на образователната и научна степен „доктор” от Мартин Рачков Баев в професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Наказателен процес“.***

**Член на научното жури:**
**доц. д-р Екатерина Салкова**